

زندگینامه پروفسور احمد پارسا پدر علم گیاهشناسی ایران

علی اصغر معصومی*

*- استاد پژوهش، مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران
پست الکترونیک: maassoumi@rifr-ac.ir

پروفسور احمد پارسا، نخستین استاد گیاهشناسی دانشگاه تهران و ایران در سال ۱۲۸۶ شمسی در قریه تراران تفرش چشم به جهان گشود. تحصیلات ابتدایی خود را در دبستان هدایت تهران و دوره اول دبیرستان را در مدرسه آلیانس به پایان رسانید و به اخذ گواهی نامه از مدرسه مذکور نایل آمد.

دوره دوم متوسطه را در دارالمعلمین متوسطه و دوره لیسانس علوم طبیعی را در دارالمعلمین عالی تهران و دانشگاه رن و پواتیه فرانسه به پایان رسانید و درجه اول بوره آ را دریافت کرد. او دارای پنج فرزند است؛ دو دختر به نامهای فلورا و ویدا و سه پسر به نامهای سیروس (پزشک)، کوروس (پزشک) و داریوش. پروفسور پارسا از پیشکسوتان علم گیاهشناسی نوین ایران، نخستین استاد گیاهشناسی دانشگاه تهران و نخستین فرد ایرانی بود که کار تحقیق علمی فلور (رستنی‌های ایران) را آغاز کرد و در نهایت دقت و ظرافت به انجام رساند.

پارسا در ۱۳۱۴، ابتدا به سمت دانشیار علوم طبیعی در دانشسرای عالی استخدام شد و سپس به رتبه استادی دانشگاه نایل آمد. برجسته‌ترین اثر او کتاب فلور مستقل ایران به زبان فرانسه است که آن را در فاصله سال‌های ۱۳۲۱ تا ۱۳۲۹ در ۵ جلد و چند متمم تألیف کرد. او همچنین تیره‌شناسی (ترجمه) و فلور شمال را در بیش از ۷۰۰۰ صفحه به نام فلور ایران (Flore de L'Iran) به چاپ رساند.

پروفسور پارسا برای انجام تحقیقات خود، به‌ناچار از منابع و نوشته‌های گیاه‌شناختی خارجی، به‌ویژه فلورا ارینتالیس (بواسیه)

دانشمندان ایرانی

بعد از آن دکتر اسفندیار اسفندیاری که کارآموز گائوبا بود، هرباریوم وزارت کشاورزی را بنا نهاد. بنابراین پروفیسور پارسا زمانی کار خود را آغاز کرد که تعداد انگشت‌شماری هرباریوم، کتابخانه تخصصی، امکانات پژوهشی و همکاران علمی متخصص وجود داشتند.

وی به مطالعه و تحقیق منابع خارجی اکتفا نکرد بلکه به تنهایی و با کمک دانشجویان و همکاران ایرانی خود، به گردآوری نمونه‌های جدیدی از فلور ایران به‌ویژه در استان اراک و توابع آن پرداخت (به نقل از پروفیسور پارسا، رادیولوژیست).

دکتر پارسا در سال ۱۳۶۴ فلور ایران را در ۱۳ جلد به زبان انگلیسی به رشته تحریر درآورد و دست‌نوشته‌های خود را در اختیار دکتر زین‌العابدین ملکی (یکی از شاگردانش) گذاشت تا به چاپ آنها اهتمام ورزد که تاکنون فقط دو جلد منتشر شده است. در نامه‌ای که دهم اردیبهشت ۱۳۷۳ به دکتر احمد قهرمان و در سال ۱۳۶۵ به اینجانب نوشت، تأسف خود را از تعطیلی موزه تاریخ طبیعی چنین آورده بود: «من از سرنوشت موزه تاریخ طبیعی خودم بسیار ناراحتم. آن کلکسیون معظم زمین‌شناسی (فسیل و سنگ)، جانورشناسی و گیاهشناسی چه شد؟ من از هر گونه گیاهان ایرانی، یکی یا چند تا داشتم که در کیو به دقت نام‌گذاری کرده بودم. گویا سرنوشت همه کلکسیون‌ها نامعلوم می‌باشد.»

پروفیسور دکتر احمد پارسا در دوم خرداد سال ۱۳۷۶ دیده از جهان فرو بست. روحش شاد و یادش گرامی.

و مجموعه‌های گردآوری شده دانشمندان و جهانگردان اروپایی بهره گرفت. همچنین سال‌ها در کیو (انگلستان) به استفاده گسترده از منابع گیاه‌شناسان اروپایی پرداخت که بعدها به همت وزارت فرهنگ آن زمان منتشر شد.

او فردی پرکار و باذکاوت بود (به نقل از پسر عمیش، پروفیسور پارسا، رادیولوژیست) که بیش از ۶۰ سال از عمر خود را به تحقیق و تفحص درباره طبیعت ایران پرداخت. در سال ۱۳۲۴ موزه علوم طبیعی را با بودجه وزارت فرهنگ آن زمان که تأمین‌کننده بودجه دانشگاه تهران نیز بود، در قسمتی از ساختمان بزرگ دبستان حکیم نظامی سابق، واقع در مقابل موزه ایران باستان، تأسیس کرد. سپس گیاهان گردآوری شده را به‌منظور تأسیس هرباریوم ملی به آن موزه انتقال داد و بدین ترتیب هرباریوم موزه علوم طبیعی ایران را بنیان نهاد. در سال ۱۳۳۳ وزارت فرهنگ به‌سبب تفکیک بودجه‌اش از دانشگاه، بودجه این موزه را قطع کرد و درخواست تخلیه ساختمان را داد که هرباریوم و اشیای موزه نیز به‌ناچار به ساختمان دانشکده علوم دانشگاه تهران منتقل شد. اما با گذشت زمان و با پافشاری دکتر علی زرگری، گیاهانی که ایشان جمع‌آوری کرده بودند بعدها به دانشکده داروسازی انتقال یافت (به نقل از دکتر قهرمان).

در سال ۱۳۱۳ هم‌زمان با تأسیس دانشگاه تهران و شروع به‌کار پروفیسور گائوبا از اتریش به‌عنوان معلم گیاه‌شناسی مدرسه فلاح، نخستین هرباریوم نیز پایه‌ریزی شد و